

ŽENSKO SREDNJE ŠOLSTVO V AVSTRIJI. SPISAL DR. IV. M.

Razun nemnogoštevilnih strokovnih ali meščanskih šol in ženskih pripravnic, v katerih si vzgajajo dežele in država potrebnih učiteljic, je pri nas v Avstriji bore slabo poskrbljeno za višjo žensko izobrazbo. Kar se tiče tistih deklic, ki čutijo željo po najvišji izobrazbi, se zanje od merodajnih oblasti sploh ni storilo mnogo več nego nič. Kar imamo zabeležiti napredka na tem polju, to gotovo vseskozi izvira iz zasebnih krogov, ki so spoznali nedostanost dosedanjega ženski mladini namenjenega šolstva. Nemčija, ki nam je vzor v mnogih drugih ozirih in tudi v šolskem vprašanju, ni prav nič pred nami; Rusija nam „ne more“ biti vzornica, Francija in Švica nam ne smete biti, zato smo več ali manj navezani sami nase. To pa je pri nas težak porod, kajti treba mnogo študirati, veliko premišljevati, kakor slišimo vedno in vedno iz ministerskih ust. No, če moremo brez velikih žrtev veljati za blagonaklonjene pospešitelje celo ženskega študija, tedaj v božjem imenu. Tako treba soditi tiste večinoma nevelike državne prispevke, katere vživa večina dosedanjih deželnih ali zasebnih dekliških licejev, tako morda tudi korak sedanjega naučnega ministra o enotni uredbi srednjega šolstva za žensko mladino, ki je sicer vendar važen dogodek v razvoju tega šolstva. Država se je namreč kot taka začela zanimati za srednja ženska učilišča, jim priznala značaj srednjih šol in odkazala delu gojenk polje, kjer bodo mogle praktično uporabljati v teh šolah in dalje na vseučiliščih pridobljene znanosti.

Pod vplivom enakih prizadevanj naprednejših držav in pod pritiskom socialnih razmer v domači državi je sklical minister Hartl meseca maja leta 1900. na Dunaj enketo šolnikov, ki naj bi se izrekli o enotni organizaciji ženskih srednjih učilišč. Kot sad tega posvetovanja je izdalo isto ministerstvo dne 11. decembra l. 1900. odlok, obsegajoč provizorični — kakor povdarja — načrt ženskih šestrazrednih licejev z značajem srednjih šol in pravico izdajati zrelostna spričevala. Učni načrt sloni na podlagi znanja, kakor ga more pridobiti deklica na štiri- ali petrazredni ljudski šoli. Pouku v jezikih (v materinem in drugih modernih) je odmerjenega največ prostora, nekoliko manj realijam. Za redno dovršitev teh licejev je določenih šest let. Predpis posebej povdarja, da se je gledalo pri razdelitvi učne tvarine tudi na to, da se učenka preveč ne obklada ter da ji ostane še časa, da se izobrazuje tudi doma (v gospodinjstvu seveda). Po prebiti zrelostni skušnji ima abiturijentinja pravico vpisati se na filozofsko fakulteto kakega vseučilišča in lahko postane po prebitih izpitih učiteljica na ženskih licejih. Klasična jezika nista vsprejeta med obvezne učne predmete, smeta pa se poučevati v posebnih tečajih; to je bistvena razlika med temi liceji in ženskimi gimnazijami, kakor jih bomo pozneje par omenili. Kot obvezni predmeti so predpisani: krščanski nauk; jeziki: učni jezik [načrt je sestavljen z ozirom na nemščino kot učni jezik, vendar pa se lahko prilagodi tudi drugim učnim jezikom, kakor izrecno povdarja spremnica ministerstva], francoščina in še kak drug jezik (ali deželni jezik); zemljepisje; zgodovina [s posebnim ozirom na kulturno

zgodovino in zgodovino umetnosti]; računstvo; naravoslovje; risanje in geometrični nazorni nauk ter lepopisje. Neobvezni predmeti so: petje, telovadba, ženska ročna dela; tudi o gospodinjstvu se lahko poučuje v posebnih tečajih. Učni čas in predmeti so tako-le razdeljeni:

PREDMETI	I	II	III	IV	V	VI	
Kršč. nauk	2	2	2	2	1 (2)	1 (2)	10 (12)
Nemščina (u. j.)	5	4	4	4	4	4	25
Francoščina	5	5	5	4	4	4	27
Angleščina	—	—	—	3	4	4	11
Zemljepis	2	2	2	2	2	1	11
Zgodovina	—	2	2	2	2	3	11
Računstvo	3	3	2	2	2	3	15
Naravoslovje	2	2	2	—	2	—	8
Fizika	—	—	2	3	2	2	9
Ris. in geom.	3	3	3	3	2	3	17
Lepopisje	2	1	—	—	—	—	3

Pogoji za vstop v ženski licej so približno enaki pogojem za vstop v gimnazije in realke. Vstopni izpiti se vrše poleti in v jeseni. V I. razred se sprejme deklice, ki so dovršile 10. leto ali je bodo vsaj tisto kol. leto. Ako želi vstopiti učenka v višji razred, treba ji napraviti izpit čez nižje razrede. Pri prestopu iz meščanskih šol v licej se zahteva prav tako izpit čez nižje razrede; iz predmetov, ki se podučujejo v istem obsegu tudi na meščanskih šolah, se skušnja lahko opusti. Učenke plačujejo šolnino, koje višino se določa po krajevnih razmerah. Koncem vsakega tečaja dobijo deklice spričevalo; razred se sme samo enkrat ponoviti. Po dovršenem VI. razredu se vrši zrelostna skušnja, ki daje pravico za vstop na vseučilišče.

Kakor smo rekli, je glavni namen tem

učnim zavodom, da vzgoje prihodnje učiteljice za ženske srednje šole, oziroma liceje. Da more položiti kandidatinja učiteljski izpit, zahteva se od nje 1., da je dovršila 22. leto, 2. zrelostno spričevalo kake srednje šole (gimnazije, ženskega liceja ali pripravnice¹⁾ in 3. dokaz, da je bila kandidatinja vpisana najmanj 6 tečajev na kakem vseučilišču kot redna ali izredna slušateljica.²⁾ Izpit sam se deli kakor pri moških kandidatih na domačo nalogo, klavzuro in ustni izpit. Skupine predmetov so tudi podobno razdeljene kakor pri moških.

Ministerstvo samo pa ni še nič storilo, da bi z lastnimi ustanovami dalo dober vzgled deželnim, mestnim in društvenim ali zasebnim ustavom, vendar se skušajo ti iz lahkoumljivih razlogov kar najhitreje preustrojiti po omenjenih predpisih. Da vidimo, kako smo še zaostali v tem pogledu v Avstriji, naj omenim najvažnejše ženske srednje šole. Dunaj ima šest ženskih srednjih učilišč, a vsa so ali zasebna ali vzdržavana od društev, kojim namen je pospeševanje ženskega študija. Bolj tipu gimnazij nego licejev se bliža „Private gymnasiale Mädchenschule“ s 6 razredi, katero je 1892. leta ustanovil „Verein f. erweiterte Frauenbildung“; na zavodu poučujejo vse-skozi profesorji z moških srednjih šol. Gimnazijski tečaji za latinščino so zvezani z ženskim licejem gospe dr. Evgenije Schwarzwald. — Kakor v vsakem oziru, tako tudi v tem Čehi uspešno tekmujejo z avstrijskimi Nemci, kajti od leta 1890. imajo v Pragi češko „Zasebno deklško srednjo šolo“ (Soukromá dívčí střední škola), katero vzdržuje društvo „Minerva“; podučujejo srednješolski profesorji. Razun tega je v Pragi še 6-razredna mestna deklška višja šola in nemški ženski licej.

¹⁾ Primeri odl. min. za uk in bogočastje z dne 23./III. 1897.

²⁾ Poslušati morajo kakor moški kandidati tudi predavanja iz pedagogike in nemščine,

V Brnu imajo Čehi 6-razredni ženski licej, katerega vzdržuje društvo „Vesna“. Razun že imenovanih imajo Nemci ženske liceje v Brnu, Černovicah, v Gradcu itd., drugod zopet takozvane višje deklinške šole, kakor v Celovcu, Inomostu. Italijani imajo popoln licej v Trstu. Slovenci imamo le eno višjo deklinško šolo s tremi razredi, katero je ustanovil mestni svet ljubljanski v proslavo 50-letnice vladanja cesarja Frana Josipa I., po katerem se ustav tudi imenuje. Od leta 1900. ima šola pravico javnosti; na ustavu podučujejo večinoma profesorji ljubljanskih srednjih šol.

Kakor videti iz tega pregleda, je pot do višjih študij hčeram srednje- in manj premožnih starišev zagrajena z velikimi, deloma nepremagljivimi zaprekami. Razun novoorganizovanih licejev, ki pa vedejo k večjemu le do učiteljskega stanu, je mogoča pot do vseučilišča za žensko le po privatnem študiju, ki pa stane ogromno denarja; kdor torej nima tega na razpolago in kogar hčerka nima izredne vstrajnosti ter posebnega daru za učenje, ta naj ne sanja o akademski karieri svojih hčera. Te vrstice sem napisal samo z namenom, da bi nekaterim pokazal pot, druge pa odvrnil od neplodnih iluzij; našel sem namreč stariše obojih vrst, ki so govorili o gimnazijskih in vseučiliških študijah svojih hčera, ne da bi vedeli, s kakimi težkočami so dandanes še združene te reči.

VEČERNE URE. UTVA. TRST.

II.

Ah, na trenotke moje sreče
je smrt zgrnila plašč teman,
iskali žarkov hrepeneče
so zaman.

Pod plaščem so ledeno-težkim
na vek poginili plačoč;
da dušo meni je objela
večna noč;

Bolest se v prsi je vselila,
da vskrvavelo je srcé,
da breznaidejno mi utriplje
v vek za-té.

PO PTUJI KRIVDI. SPISAL F. J. DOLJAN.

* * *

Preiskava se je jako zavlačevala . . .

Obdolženec je imel mogočne zaščitnike in zagovornike, ki so šli z veliko vnemo v boj zanj . . . ki so si prizadevali na vse načine, da bi mu pomagali iz zagate . . . Izročil je bil svojo zadevo odličnemu odvetniku; in ta je uporabljal vso svojo zvedenost in spretnost. Zaslišaval je na svojo roko dekletce in njene stariše, in ti, neznajoč, da te pravice nima, so mu odgovarjali . . .

Nekoč je rekel očetu:

»Kaj imate vi od tega, če njega zapro? . . . Kar je, to je, in naj njega obesijo, stvar ostane, kakšna je! . . . Dá naj vam raje par stotakov, hči pa naj pove stvar malce drugače . . .«

Ta ponudba je bila zvito nastavljena past . . . Če bi se bil začel oče pogajati, bi bilo dokazano, da gre tu za golo izsiljevanje, kakor v mnogih podobnih slučajih . . . Odvetnik je dobro zastopal svojega klijenta! . . . Ali oče dekletov, dasi reven delavec, je bil ponosen mož. Njegovo srce je vpilo po maščevanju. Bil je neizprosen. »Zob za zob!« to je bilo njegovo načelo . . . Če je onečeščena njegova hči, naj bo onečščen še on! . . .

»Nikdar!« je bil njegov odgovor.

»Nikdar ne bom prodajal jaz časti svoje hčere, in naj mi ponudi kdo pol sveta . . .«

Bolje pa se je posrečilo odvetniku z deklico! Izprašal jo je še enkrat natanko. Ker pa je rabil pri tem svojem izpraševanju nove izraze, katerih dozda je še ni slišala in jih torej umela ni, je marsikaj zanikala, kar je bila pred preiskovalnim